

Sygn. akt VI GC 186/17

WYROK

W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 28 lutego 2018 r.

Sąd Okręgowy w Rzeszowie VI Wydział Gospodarczy

w składzie następującym:

Przewodniczący: SSO Andrzej Borucki

Protokolant: Barbara Ćwiok

po rozpoznaniu w dniu 21 lutego 2018 r. w R.

na rozprawie

sprawy z powództwa: M. D. i P. D.

przeciwko: M. L. i R. M.

o częściowe pozbawianie wykonalności tytułu wykonawczego

I. pozbawia w stosunku do powodów M. D. i P. D. wykonalności tytuł wykonawczy w postaci prawomocnego nakazu zapłaty wydanego przez Sąd Okręgowy w R. w dniu 26.01.2004 r. sygn. akt VI GNC 1122/03 zaopatrzonego w klauzulę wykonalności w dniu 06.12.2006 r. – w części tj. w zakresie odsetek umownych od należności głównej w kwocie 71.385,83 zł począwszy od dnia 21.02.2006 r. przekraczających odsetki maksymalne (czterokrotność wysokości stopy kredytu lombardowego Narodowego Banku Polskiego, zaś od dnia 01.01.2016 r. dwukrotność wysokości odsetek ustawowych w skali roku),

II. zasądza solidarnie od pozwanych M. L. i R. M. na rzecz powodów M. D. i P. D. kwotę 8.117,00 zł (osiem tysięcy sto siedemnaście złotych) tytułem kosztów postępowania,

III. nakazuje pobrać solidarnie od pozwanych M. L.

i R. M. na rzecz Skarbu Państwa Sądu Okręgowego

w R. kwotę 6.810,00 zł (sześć tysięcy osiemset dziewięć złotych) tytułem opłaty sądowej od uiszczenia której powodowie byli zwolnieni.

sygn. akt VI GC 186/17

UZASADNIENIE

wyroku z dnia 28 lutego 2018 r.

Pozwem z dnia 4.07.2017 r. wniesionym w sprawie przeciwko R. M. i M. L. powodowie P. D. i M. D. domagali się o pozbawienie wykonalności tytułu wykonawczego – prawomocnego nakazu zapłaty Sądu Okręgowego w R. Wydział VI Gospodarczy z dnia 26.01.2004 r. sygn. akt VI GNC 1122/03 zaopatrzonego w klauzulę wykonalności w dniu 6.12.2006 r. – w części, a to w zakresie odsetek od należności głównej 71 385,83 zł, począwszy od dnia 21.02.2006 r. przekraczających odsetki maksymalne (czterokrotność wysokości stopy kredytu lombardowego NBP), zaś od 1 stycznia 2016 r. dwukrotność wysokości odsetek ustawowych w skali roku i zasądzenie kosztów postępowania.

W uzasadnieniu wskazali, iż w spornym tytule egzekucyjnym zasądono odsetki umowne w skali 0,1 % za każdy dzień zwłoki od dnia 31.10.2003 r. do dnia zapłaty. Następnie wierzytelność objętą tytułem w/w egzekucyjnym nabyli w drodze cesji pozwani w sprawie. W oparciu o tytuł wykonawczy wszczęto postępowanie egzekucyjne z prawa do lokalu mieszkalnego, z którego kwota nie wystarczy na zaspokojenie należności głównej i odsetek w wysokości 36,5 % w skali rocznej. Powodowie żądali pozbawienia tytułu wykonalności w związku z wejściem w życie po dacie powstania tytułu egzekucyjnego przepisów o odsetkach maksymalnych.

Powodowie wskazując jako podstawę powództwa art. 840 § 1 pkt 1 i 2 kpc, argumentowali powołując się na poglądy orzecznictwa o dopuszczalności pozbawienia tytułu wykonawczego wykonalności w zakresie przewyższającym odsetki maksymalne, a to przez pryzmat granic swobody kontraktowej, wyzysku, zasad współżycia społecznego i art. 359 § 2¹ kc, także co do umów zawartych przed datą jego wejścia w życie.

W odpowiedzi na pozew pozwany M. L. /k. 56/ i R. M. /k.64/ wnieśli o oddalenie powództwa w całości i zasądzenie kosztów postępowania.

W uzasadnieniu podnieśli, iż powództwo służy przewlekaniu postępowania egzekucyjnego, wysokość odsetek umownych w dacie orzekania nie była niczym niezwykłym, prawo zaś nie powinno działać wstecz. Przepis regulujący odsetki maksymalne dotyczy wyłącznie umów zawartych po jego wejściu w życie. Zmiana stanu prawnego nie stanowi podstawy pozbawienia wykonalności tytułu wykonawczego. Uwzględnienie powództwa będzie nieuzasadnianą ingerencją w swobodę umów.

W odpowiedzi na powyższe powodowie w piśmie procesowym z daty 14.08.2017 r. i z daty 6.08.2017 r. podtrzymali stanowisko w sprawie. Podnieśli, iż przepis art. 359 § 2¹ kc ma stanowić wyłącznie miarę oceny w świetle zasad współżycia społecznego wysokości odsetek umownych zastrzeżonych przed datą jego wejścia w życie. Oprocentowanie w wysokości 36,5 % w skali roku stanowi stopę lichwiarską prowadzącą do wyzysku, zwłaszcza w świetle funkcjonujących obecnie w obrocie gospodarczym wysokości odsetek.

W piśmie procesowym z daty 2.02.2018 r. pozwany M. L. podtrzymał stanowisko w sprawie i wniósł o przeprowadzenie rozprawy pod jego nieobecność.

Na rozprawie w dniu 21.02.2018 r. powód podtrzymał stanowisko w sprawie.

Postanowieniem Sądu Okręgowego z dnia 6 lipca 2017 r. zmienionym postanowieniem Sądu Apelacyjnego w R. z dnia 15.12.2017 r. I ACz 791/17 udzielono powodom zabezpieczenia poprzez zawieszenie postępowania egzekucyjnego.

Sąd Okręgowy ustalił co następuje:

W dniu 26.01.2004 r. w sprawie o sygn. akt VI GNc 1122/03 Sąd Okręgowy w R. w sprawie z powództwa G. P. i M. P. przeciwko pozwanym M. D. i P. D. wydał nakaz zapłaty w postępowaniu nakazowym w którym zasądził solidarnie kwotę 71 385,83 zł, z umownymi odsetkami w wysokości 0,1 % za każdy dzień zwłoki od dnia 31.10.2003 r. do dnia zapłaty wraz z kosztami procesu.

Umową cesji wierzytelności z daty 28.01.2005 r. wierzytelność objętą w/w tytułem egzekucyjnym nabyli R. M. i M. L..

Uzyskawszy na swoją rzecz klauzulę wykonalności i wszczęli postępowanie egzekucyjne prowadzone przez Komornika Sądowego przy Sądzie Rejonowym w S. W.II KM 593/07. W toku postępowania egzekucyjnego prowadzono egzekucję z prawa własności do lokalu mieszkalnego.

Wyegzekwowana kwota nie wystarczy na zaspokojenie należności głównej wraz z zasądzonymi odsetkami w wysokości umownej.

Wysokość odsetek umownych liczonych od kwoty 71 385,83 zł. na dzień 3.07.2017 r. wynosiła 296 251,19 zł, przy uwzględnieniu odsetek maksymalnych na kwotę 160 066,59 zł.

dowody: nakaz zapłaty VI GNC 1122/03 k. 9, umowa cesji k. 10, wyliczenie kalkulator odsetek maksymalnych k. 11-12, wyliczenie odsetki umowne k. 13,

Okoliczność wszczęcia egzekucji na rzecz pozwanych w oparciu o sporny tytuł wykonawczy, wynik z egzekucji niewystarczający na zaspokojenie roszczenia, wyliczenie odsetek w dwóch warrantach nie była w sprawie kwestionowana i jako taka nie wymagała dowodzenia w myśl art. 229 kpc i 230 kpc.

Powyższy stan faktyczny Sąd ustalił w oparciu o powołane dowody, które nie były kwestionowane przez strony oraz uznając okoliczności, w stosunku do których pozwani nie wypowiedzieli się i im nie zaprzeczyli, za bezsporne.

Sąd Okręgowy zważył co następuje:

Powodowie domagają się pozbawienia wykonalności nakazu zapłaty zaopatrzonego w klauzulę wykonalności w zakresie odsetek umownych w wysokości przekraczającej odsetki maksymalne.

Zgodnie z art. 840 § 1 pkt 2 k.p.c. po powstaniu tytułu egzekucyjnego nastąpiło zdarzenie, wskutek którego zobowiązanie wygasło albo nie może być egzekwowane; gdy tytułem jest orzeczenie sądowe, dłużnik może oprzeć powództwo także na zdarzeniach, które nastąpiły po zamknięciu rozprawy, a także na zarzucie spełnienia świadczenia, jeżeli zgłoszenie tego zarzutu w sprawie było z mocy ustawy niedopuszczalne;

Powodowie w niniejszej sprawie powołali się na zdarzenie mające miejsce po dacie wydania spornego tytułu egzekucyjnego, zasądzającego odsetki umowne od należności głównej w wysokości 36,5 % w skali roku, a to wejście w życie przepisów ustanawiających odsetki maksymalne w stosunku rocznym z dniem 20.02.2006 r. w wysokości czterokrotności wysokości stopy kredytu lombardowego Narodowego Banku Polskiego i od dnia 1.01.2016 r. w wysokości dwukrotności wysokości odsetek ustawowych (odsetki maksymalne) /art. 359 § 2¹ kc/ oraz na fakt, iż aktualnie prowadzona jest egzekucja z prawa własności lokalu mieszkalnego, a suma uzyskana z egzekucji nie pozwoli na zaspokojenie należności głównej wraz z zasądzonymi odsetkami w wysokości umownej.

W dacie wydania nakazu zapłaty powyższe przepisy w zakresie odsetek maksymalnych nie obowiązywały. Stosownie do przepisów przejściowych przepis ustanawiający odsetki maksymalne nie miałby też zastosowania wprost do umów zawartych w poprzednim stanie prawnym /art. 5 ustawy z dnia 7 lipca 2005 r. o zmianie ustawy - Kodeks cywilny oraz o zmianie niektórych innych ustaw/.

Ustanowienia odsetek maksymalnych i tym samym wyraźne ustalenie granicy maksymalnego oprocentowania podyktowane było koniecznością skutecznej ochrony przed lawinowym wzrostem zadłużenia. Lichwa oznaczała, że jedna ze stron zobowiązana jest do świadczenia odsetek w wysokości rażąco wygórowanej, dającej nieusprawiedliwione w świetle całokształtu okoliczności stosunku cywilnoprawnego zyski drugiej ze stron. Powyższe pozostawało w sprzeczności z zakładanym przez ustawodawcę celem odsetek, a to motywowania dłużnika do spełnienia świadczenia w terminie, wynagrodzenia za korzystanie z cudzego kapitału, a jeśli to nie nastąpi, nałożenia sankcji finansowej zawierającej w sobie także element kompensaty.

Jeszcze przed wejściem w życie tej regulacji w doktrynie i orzecznictwie pojawiała się regularnie problematyka redukcji nadmiernych odsetek, a to w oparciu o art. 58 i art. 353¹ k.c., a także art. 5 k.c., a odsetki lichwiarskie mogły być ocenione jako sprzeczne z zasadami współżycia społecznego i jako takie nieważne.

W orzecznictwie obecne są także poglądy, zgodnie z którymi rozwiązania prawne przyjęte w przepisach art. 359 § 2¹ i § 2³ k.c. mogą stanowić jedno z kryterium oceny, czy konkretne odsetki umowne mieściły się w dozwolonej stronie swobodzie kształtowania stosunku prawnego. Postanowienia umowy zastrzegające rażąco wygórowane odsetki jest

nieważne w takiej części, w jakiej – w okolicznościach sprawy – zasady współzycia społecznego ograniczają zasadę swobody umów /art. 353¹ w zw. z art. 58 § 2 i 3/ /por. także wyrok Sądu Najwyższego z dnia 6 grudnia 2007 r. IV CSK 320/07/.

Przesłanką powołanego jako podstawa powództwa art. 840 § 1 pkt 2 kpc jest okoliczność, iż po powstaniu tytułu egzekucyjnego nastąpiło zdarzenie, wskutek którego zobowiązanie nie może być egzekwowane.

Na tej zatem płaszczyźnie można rozważyć niedopuszczalność egzekucji zobowiązania z uwagi na sprzeczność z zasadami współzycia społecznego przez pryzmat właśnie przepisu art. 359 § 2¹ i § 2³ k.c. Przy czym sam art. 5 kc nie stanowi samodzielnej podstawy roszczeń z uwagi na nadużycie prawa. Podstawę taką dają inne przepisy, których przesłanki zostały spełnione w związku z tym nadużyciem art. 840 § 1 pkt 2 kpc w zw. z art. 5 kc.

W przedmiocie dopuszczalności co do zasady pozbawienia tytułu wykonawczego wykonalności przy uwzględnieniu art. 5 k.c. wypowiedział się Sąd Najwyższy /orz. SN z 19 kwietnia 1955 r., II CZ 54/54, OSNCK 1956, Nr 2, poz. 38 i z 7 maja 1955 r., IV CR 395/55, OSN 1956, Nr 2, poz. 39; uchw. SN z 6 lipca 1970 r., III CZP 46/70, OSNC 1971, Nr 2, poz. 23/, a także doktryna /por.: Autor: Marciniak Andrzej Rodzaj: Glosa częściowo krytyczna do wyroku SN z dnia 27 stycznia 1998 r., II CKN 151/98, autor: Justyński Tomasz Rodzaj: glosa aprobująca Glosa do wyroku SN z dnia 27 stycznia 1999 r., II CKN 151/98/.

Możliwość powołania się na art. 5 kc staje się przy tym możliwa, gdy wierzyciel któremu prawo przysługuje czyni zeń użytek, a użytek ten jest sprzeczny w danych okolicznościach z zasadami współzycia społecznego. Przy czym z punktu widzenia sprzeczności z zasadami współzycia społecznego podlegają ocenie skutki, jakie wykonywanie prawa za sobą pociąga. Innymi słowy, to właśnie te skutki muszą być niemożliwe do pogodzenia z zasadami współzycia społecznego rozumianych jako powszechnie akceptowane w społeczeństwie reguły uczciwego, rzetelnego, lojalnego postępowania, zasady słuszności, dobrych obyczajów, etycznego zachowania wobec drugiego człowieka. W ujęciu sytuacjonistycznym zasad współzycia społecznego przyjmowane jest założenie, że nie jest możliwe stworzenie katalogu zasad współzycia społecznego; nie mają one bowiem charakteru stałego i niezmiennego. Ocena, czy dana czynność prawna lub zachowanie określonej osoby naruszają zasady współzycia społecznego, wymaga przytoczenia oraz rozważenia wszystkich okoliczności każdego indywidualnie rozpatrywanego przypadku. /uzasadnienie wyroku SN z 28.01.2016 r. sygn. akt I CSK 16/15 i powołane tam orzecznictwo: wyroki Sądu Najwyższego: z dnia 6 stycznia 2009 r., I PK 18/08, OSN 2010, nr 13-14, poz. 156, z dnia 16 czerwca 2009 r., I CSK 522/08, niepubl., z dnia 23 maja 2013 roku, IV CSK 660/12, niepubl., z dnia 8 maja 2014 roku, V CSK 322/13, niepubl.).

W niniejszej sprawie, zdarzeniem po powstaniu tytułu wykonawczego o skutkach nie do pogodzenia z zasadami współzycia społecznego jest egzekucja z majątku powodów kwoty obejmującej obok należności głównej, także kwotę znacznie ją przekraczających odsetek umownych, zastrzeżonych przez strony w umowie zawartej w odmiennych niż obecnie otoczeniu tak faktycznym jak i prawnym, a które naliczane były w przeważającej części za okres w którym ustawodawca ustanowił odsetki maksymalne, zauważywszy istniejący i narastający problem lichwy, a która to egzekucja i tak nie doprowadzi do zaspokojenia całej należności głównej wraz odsetkami umownymi.

Kolejną kwestią jest, iż zastrzeżenie odsetek umownych w wysokości wyższej niż maksymalne powoduje z mocy prawa redukcję zastrzeżonych odsetek do wysokości maksymalnej /art. 359 § 2² kc/. W orzecznictwie pojawiły się głosy, iż wobec powyższego dopuszczalnym jest też redukcja ex lege odsetek również w prawomocnym orzeczeniu. Obniżenie wysokości odsetek do poziomu dopuszczalnych następuje z mocy prawa, bez konieczności dokonywania zmiany normy prawnej przez strony, czy składania oświadczenia przez jedną z nich, a zatem stanowi zdarzenie materialnoprawne, z którym łączy się ograniczenie obowiązku stwierdzonego tytułem wykonawczym w zakresie zasądzonych odsetek do wysokości prawnie dopuszczalnej i od daty wejścia w życie regulacji prawnej w tym zakresie /wyrok SO w Gliwicach z dnia 13.08.2014 r. sygn. I C 36/14/.

Rozważając wygórowanie odsetek, dla porównania należy wskazać, że obecnie wysokość odsetek maksymalnych wynosi 10 % w skali roku /art. 359 § 2¹ i 4 kc w zw. obwieszeniem z dnia 7 stycznia 2016 r. w sprawie wysokości

odsetek ustawowych/. W 2003 r. wysokość odsetek ustawowych wynosiła 16 %, w dacie wydania nakazu zapłaty 13 %. W dacie wprowadzenia odsetek maksymalnych jako czterokrotności stopy kredytu lombardowego NBP wynosiły one 23 %, najwyższej osiągając 29 %, w roku 2015 spadając do 10 %. Nawet przy uwzględnieniu najwyższej historycznie wysokości odsetek maksymalnych, ponad którą to granicą ustawodawca przyjął lichwę, zawsze były one niższe niż odsetki umowne zastrzeżone w sprawie. Niewątpliwe odsetki w wysokości 36,5 % w skali roku są rażąco wygórowane. Przy takiej wysokości odsetek zadłużenie powiększające się każdego dnia narasta lawinowo, nie dając jak w niniejszej sprawie realnej możliwości ostatecznej spłaty. Jednocześnie ich wysokość nie jest adekwatna do funkcji jakie można im przypisać. Stanowią dodatkowy zarobek dla wierzyciela nie znajdujący uzasadnienia na tle funkcji jakie miałyby z założenia pełnić, jak też okoliczności sprawy.

Zaznaczyć przy tym należy, iż Sąd wezwał pozwanych celem przesłuchania ich i dając możliwość przedstawienia argumentów przemawiających za uzasadnieniem odsetek w tej wysokości, ci jednak nie stawili się nie usprawiedliwiając nieobecności, czemu Sąd nadał znaczenie w myśl art. 233 § 2 kpc. Pozwany M. L. prawidłowo wezwany nie stawił się, wcześniej oświadczając w piśmie procesowym, iż nie ma zamiaru odpowiadać na żadne pytania. W aktach sprawy znajduje się zapisek z którego wynika, iż pozwany R. M. kwestionował prawidłowe wezwanie go na rozprawę. Pozwany wezwany został na adres zamieszkania wskazany w pozwie i widniejący w systemie PESEL jako miejsce pobytu stałego /k. 28/, a to ul. (...), (...)-(...) S.. Pod tym adresem pozwany odebrał pierwszą korespondencję sądową w sprawie /k. 39, 50/. O obowiązku i skutkach jego niedopełnienia powiadomienia sądu o nowym adresie zamieszkania pozwany został pouczony przy pierwszym doręczeniu dokonany do rąk własnych (art.136 § 1 i 2 kpc). Sąd miał na uwadze, iż w odpowiedzi na pozew pozwany wymienił inny adres - ul. (...), (...)-(...) N., nie wskazując jednak że jest to adres na który należy dokonywać doręczeń /k. 64/. Sama zmiana adresu, bez dodatkowego zawiadomienia sądu nie upoważnia zaś do wysłania pism sądowych pod nowy adres, bowiem strona mogła sobie życzyć, z różnych przyczyn, pomimo zmiany adresu, doręczania wezwań pod adresem dotychczasowym. /Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 5 marca 2010 r. IV CSK 372/09 /. Nie ma oczywiście wymogów co do formy zawiadomienia, jedna należy to zrobić w sposób dostateczny, co w sprawie nie miało miejsca. Niemniej jednak Sąd podjął próbę doręczenia korespondencji na adres widniejący w piśmie procesowym, która nie powiodła się, jako że pod tym adresem pozwany korespondencji nie odebrał /k. 98/.

Z uwagi na brak dostatecznego zawiadomienia o ewentualnej zmianie adresu do doręczeń, następnie nieodebranie korespondencji pod wymienionym w piśmie procesowym adresem, a co mogłoby potwierdzić wolę pozwanego co do wskazania go jako do doręczeń, wezwanie na rozprawę zostało ostatecznie przesłane na adres wskazany w pozwie, pod którym korespondencja została już raz przez pozwanego podjęta oraz widnieje nadal w ewidencji jako miejsce stałego pobytu tego pozwanego.

Mając na uwadze powyższe Sąd orzekł jak w pkt I wyroku na podstawie art. 840 § 1 pkt 2 kpc w zw. z art. 5 kc i art. 359 § 2¹ i §2² kc.

W przedmiocie kosztów postępowania na które po stronie powodów złożyły się opłata od pełnomocnictwa procesowego 17 zł. i koszt zastępstwa procesowego przed Sądem I instancji 5400 zł i w postępowaniu zażaleniowym przed Sądem II instancji 2700 zł. (§ 2 pkt 6 i §10 ust. 2 pkt 2 Rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 22.10.2015 r. w sprawie opłat za czynności adwokackie) - Sąd orzekł na podstawie art. 98 kpc statuującego zasadę odpowiedzialności za wynik postępowania.